

Maanhankintalaki ja sen metsäkysymykset.

K u s t a a K a l l i o .

Toukokuun 5. p:nä 1945 vahvistettua Maanhankintalakea (MHL) on käytännössä toteutettu n. 2 ½ vuotta. Tänä aikana on suurin osa maataloussiirtoväestä saatu asutetuksi. Tavoitteena on, että se ainakin ensi keväänä saataisiin likimain kokonaisuudessaan maahan kiinni. Kuluneena 2 ½-vuotiskautena on saatu arvokkaita kokemuksia MHL:n toteuttamisesta. Rajoitetun ajan takia olen pakoitettu keskittymään etupäässä valtion metsänhoitajien kannalta tärkeimpiin metsäkysymyksiin ja vain ohimennen sivuan muutamia muita mielenkiintoisia kohtia MHL:ssa ja sen toteuttamisessa.

1. Maanluovutusvelvollisuus.

MHL:n 2 §:n mukaan on valtio ensimmäinen ns. ensisijaisista maanluovuttajista. Poikkeuksen muodostavat MHL:n 43 ja 46 §§:ssä mainitut seikat. Metsähallituksen maiden kohdalla tulevat tällöin kysymykseen etupäässä sellaiset alueet, joilla on luonnonsuojelullista merkitystä tai joita tarvitaan välttämättömästi opetus- ja tieteellisiin tarkoituksiin, niin myös alueet, jotka omistaja tarvitsee tai harkitaan välttämättömästi tarvitsevan teollisuus- tai kaivosalueeksi, varastopaikaksi, kiven, soran, hiekan, saven, mudan, sammalkuivikkeen tai muun sellaisen tarveaineen ottopaikaksi sekä suurille metsäalueille ajoteiksi ja niihin liittyviksi puutavaran pysyviksi varastopaikoiksi sekä metsätöyryntekijän asunnoksi välttämättömiksi alueiksi. MHL:n 47 §:n 1. momentin 4)-kohta, jossa sanotaan, että alueita, joilla tontti- tai teollisuusalueina tai muuten on huomattavasti suurempi arvo kuin mihin ne voidaan tämän lain tarkoituksiin käytettyinä arvioida, ei saa ottaa eikä pakkolunastaa, koskee luonnollisesti myös valtionmaata.

Valtion maaomaisuus on valtaosaltaan metsämaata ja on sitä siis käytettävä uusien tilojen metsämaiksi. Usein tulee esiin kysymys, kuinka kauas uuden tilan talouskeskuksesta sen metsäpalsta voidaan sijoittaa. On selvää, että jos valtion metsä sijaitsee perustettavaan tilaan nähden edullisemmin tai yhtä edullisesti kuin jonkun muun MHL:n mukaan luovutusvelvollisen omistama metsämaa, valtion maa on ensin käytettävä. Kuinka kaukaa valtion maata on käytettävä edullisemmin sijaitsevasta muusta luovutusvelvollisesta metsämaasta huolimatta, siitä laki ei anna tarkkaa vastausta, mutta on siinä sen 2 §:n kohdalla sanonta »maata käytetään kullakin paikkakunnalla». Kuinka laajaksi paikkakunnan käsite on tulkittava, se on suuressa määrin harkintakysymys. Maatalousministeriön Asutusasiainosaston (ASO:n) antamien ohjeiden mukaan ei metsäpalsta saisi sijaita kauempana kuin 5—8 kilometriä uuden tilan talouskeskuksesta. Hyvin suuressa määrässä on mainittu etäisyys riippu-

vainen paikallisista olosuhteista. Jos paikkakunnan entisten tilojen metsäpalstat ovat kaukana, voi uusienkin tilojen metsäpalstat sijoittaa vastavasti kauemmas, päinvastaisessa tapauksessa olisi ne sijoitettava lähemmäksi. Uusien tilojen metsänkäytön ja jako-olojen edistymisen kannalta olisi tilannetta tässä suhteessa mahdollisuuksien mukaan parannettava. Omasta toimintapiiristäni, Pohjois-Hämeestä, voin sanoa, että uusille tiloille on pyritty antamaan $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ metsäalasta kotipalstan yhteyteen tai välittömään läheisyyteen ns. toissijaistenkin maanluovuttajien metsämaasta, mikäli ei ensisijaisen luovuttajan metsämaata läheisyydessä ole, ja loppu jonkun ensisijaisen luovuttajan maasta, jos sitä paikkakunnalla kohtuullisella etäisyydellä on. Etäisyys on vaihdellut 1—6 tai korkeintaan 7 kilometriin, vain harvoissa poikkeustapauksissa on se ollut pitempi. Viimeainittu koskee vähämetsäisiä seutuja, joissa on myös turvauduttu yhteismetsän perustamiseen. Pieni kotitarve- eli käsimetsä on tässäkin tapauksessa järjestetty niin läheltä kuin se — luovuttavan tilan oman metsäntarpeen huomioiden — on ollut mahdollista. Etäisyyteen vaikuttavat lisäksi kulku- ja liikenneyhteydet sekä näistä riippuvat puutavaran menekki-mahdollisuudet. Tässä yhteydessä on syytä korostaa sitä seikkaa, että pienellä viljelystilalla ei ole, kuten usein väitetään, mitään erikoista myynti- ja erikoista kotitarvemetsää, vaan puutavaran taloudellisen käytön periaatteen mukaan olisi koko metsäalalta kertyvä vähäarvoinen puutavara käytettävä kotitarpeeksi ja arvokkaampi puutavara myytävä. Tältä kannalta katsoen olisi uudelle tilalle edullisempi, jos se saisi koko metsäalueensa yhteen palstaan, kotipalstan yhteyteen. Koska kuitenkin koko metsän ottaminen läheisyydessä sijaitsevien toissijaisten luovuttajien metsämaasta (joilta peltoakin pakkolunastetaan) rasittaisi näitä kohtuuttomasti, vastaa se käytäntö, jonka mukaan ainakin osa metsämaasta sijoitetaan kohtuullisella etäisyydellä sijaitsevaan ensisijaisen luovuttajan metsään, paremmin lainsäätäjän tarkoitusta luovutusvelvollisuuden jakaantumisesta. Huomautettakoon vielä, että varsinaisiin maatilametsäköihin on lain mukaan jätettävä sellainen metsäala, että se tyydyttää kantatilan kotitarvepuun saannin ja antaa kohtuullisen määrän myyntikelpoista puuta. Yleensä on kantatilalle jätettävä metsämaata, paikalliset olosuhteet huomioiden, kohtuullisessa suhteessa tilan peltoalaan.

2. Metsäalan määrääminen.

MHL:n 9 §:ssä on säännökset siitä, kuinka paljon perustettaville tiloille on annettava metsämaata. Siinä sanotaan, että »viljelystilaan voidaan hankkia metsämaata enintään niin paljon, että, metsän ollessa säännöllisessä kasvukunnossa, kestävä hakkausmäärä tarkoituksenmukaisesti hyväksi käytettynä antaa niin hyvin tilan pääasiallisen kotitarvepuun kuin kohtuulliseksi katsottavan määrän myyntikelpoista puuta, ei kuitenkaan enempää, kuin että metsämaa säännöllisessä kasvukunnossa vuosittain tuottaa puuta eri vyöhykkeissä 75—125 kiintokuutiometriä. Sellaisilla seu- duilla, missä viljelysmahdollisuudet maan laadusta, syrjäisestä asemasta tai luonnonsuhteista johtuen ovat heikot ja metsämaata on runsaasti, voidaan heikot viljelysmahdollisuudet korvata antamalla metsämaata enemmän kuin edellä on sanottu». Asuntoviljelystilalle taas on annettava, mikäli se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, metsämaata enintään kotitarvepuun saantia varten. Sama koskee myös kalastustilaa. Näitä lain säännöksiä täydentää MHL:n 45 §, jossa sanotaan, että viljelys- ja asuntovilje-

lystiloihin on liitettävä niin paljon ja laadultaan sellaisia tiluksia, että tiloista tulee elinkelpoisia sekä maatalouden harjoittamiseen tarkoituksenmukaisia. Metsäalaa nähden on MHL:ssä siis omaksuttu se aikaisemmista asuttamislajeista poikkeava kanta, että suomalainen maatilatalous on niin paljon riippuvainen metsän antamista myyntituloista, että se ei pysty tulemaan toimeen ilman niin sanottua tukimetsää, joka sisältää kotitarve- ja myyntimetsän aikaisemman pelkän kotitarvemetsän asemesta. Yleinen sääntö on, että tilan metsäalasta puolet vastaa kotitarvekäyttöön vaadittavaa tuottoa ja toinen puoli jää myyntimetsäksi. Tästä säännöksestä voidaan, paikallisista olosuhteista riippuen, tehdä poikkeuksia. Vähämetsäisillä seu- duilla on kotitarvekäyttö yleensä säästäväistä, runsasmetsäisillä seu- duilla kulutetaan puuta enemmän. Maamme pohjois- ja itä- osissa ovat entisetkin maatilataloudet suuremmissa määrässä kuin vähä- metsäisissä etelä- ja länsiosissa riippuvaisia metsätuloista. Vanhojenkin tilojen metsäalat ovat täällä peltoaloihin verrattuina suhteellisen suuret. Samanlaista vaihtelua esiintyy saman vesistöalueen jopa saman kunnankin piirissä. Pitäjän keskiosissa on tiloilla yleensä laajemmat pellot ja pienem- mät metsäalat kuin syrjäkylissä, joten näillä on parempien maataloustuot- teiden menekkimahdollisuuksien lisäksi myös paremmat viljelysmahdolli- suudet. Varsinainen maatalous on näiden kohdalla siis enemmän etualalla kuin syrjäkylien tiloilla, joilla taas metsätalous on huomattava tekijä. Koska valtion maat sijaitsevat yleensä syrjäseuduilla, joissa viljelysmahdol- lisuudetkin ovat heikot, vaikuttavat nämä seikat sen, että siellä on lain mukaan annettava keskimäärää enemmän metsämaata. ASO:n toimesta on annettu puunkäyttötutkimuksiin perustuvat vyöhykkeittäiset ohjeluvut siitä, kuinka monen tuottokuutiometrin tuottoa vastaava metsäala kul- lakin vyöhykkeellä olisi eri suuruisille tiloille annettava. Jää toimitus- miesten harkinnasta riippuvaksi, missä määrin korottavasti tai alentavasti paikalliset olosuhteet metsäalan antamiseen vaikuttavat. Koroittavina tekijöinä voidaan mainita:

- 1) Metsämaata on paikkakunnalla runsaasti ja paikkakunnan entisillä tiloilla sen johdosta suuri metsäala ja kotitarvekäyttö suuri.
- 2) Perustettavan tilan maatalousmaa on laadultaan heikkoa, tilan asema syrjäinen, kulkuyhteydet huonot, viljelykset sijaitsevat hajallaan ja metsämaa on sijoitettava useampaan kuin yhteen toisistaan erillään ja etäällä olevaan palstaan.
- 3) Metsä on puuvarastoltaan heikkoa ja metsän tuottokunto keskin- kertaista huonompi.

Päinvastaiset tapaukset taas puoltavat pienemmän metsäalan anta- mista.

Edellisestä on jo saatu viitteitä, että MHL:a toteutettaessa ja uusia tiloja sen mukaan perustettaessa metsäkysymys on entistä tärkeämpi ja että laki tunnustaa metsätulojen suuren merkityksen suomalaisessa maa- tilataloudessa. Negatiivisena tekijänä on mainittava se seikka, että sel- lainen leikkaus, kuin nyt kysymyksessä oleva suurien, hyvin hoidettujen tai säästettyjen metsätalousyksikköjen pirstominen, koskee metsiemme ti- laan ja puuvarastoon raskaasti. Onhan tunnettua, miten pienet maatila- metsälöt vielä nykyään ovat puuvarastoltaan pienikuutioisia ja metsänhoi- dolliselta tilaltaan heikkoja. Syitä tähän on esitetty useita, joista suurimpia lienee omistajien vähävaraisuus sekä se, että metsien käsittelyssä hyvin niukasti käytetään ammattitaitoista apua. Maanhankintatilojen kohdalla on huomattava, että tilat ovat rakentamattomia ja suureksi osaksi raivaamattomiakin. Rakentaminen ja raivaaminen vaativat varoja, valtiokaan ei

pysty kaikkea rahoittamaan, on siis turvaututtava metsään ja metsätuloihin. Suomen metsät joutuvat nyt, kuten monta kertaa ennenkin, olemaan se lähde, josta otetaan hädän hetkellä maatalouden perusparannuksiin tarvittavat varat. Maataloudelle ei nykyinen asutustoiminta käsitykseni mukaan lopuksikaan aiheuta sellaisia pysyviä vaurioita, kuin usein kuulee väitettävän, mutta metsätaloudelle kylläkin, johtuen edellämainituista pienmetsätaloutemme heikkouksista. Mahdollisuuksia pienmetsälöidenkään voimaperäiseen hoitoon ei suinkaan puutu. Yksityismetsätaloudessa työskentelevillä ammattimiehillä onkin maanhankintatilojen metsien kohdalla edessään suuriarvoisen tehtävä. Hakattava puutavara olisi otettava ulos mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla, metsänhoidollisia periaatteita ja kestävyyttä noudattaen.

Tässä yhteydessä lienee syytä mainita niistä rajoituksista, joista MHL:n asutustoimenpiteiden turvaamispykälät säätävät. Näiden mukaan ei MHL:n nojalla muodostettua viljelys-, asuntoviljelys- tai kalastustilaa tai lisäaluetta tai -osuutta ilman asianomaisen viranomaisen lupaa luovutetako muulle kuin MHL:n tai asetuslain 1 §:ssä mainituille henkilöille älköönkään toiselle vuokrattako tai ositettako tahi niiden säännöllistä hoitoa laiminlyötäkö. Mainituilta tiloilta ei myöskään ilman metsänhoitolautakunnan toimesta suoritettua tai sen hyväksymää puiden leimausta ja asutuslautakunnan lupaa metsää myytäkö tai myytäväksi hakattako. Osiaan mainituista alueista ei saa ilman asianomaista lupaa toiselle luovuttaa. Jollei edellä mainittuja ehtoja täytetä, voi asianomainen viranomainen määrätä sen saamisen, jonka panttina alue tai osuus on, heti korkeineen maksettavaksi, sekä sen lisäksi sakkokorkoa enintään 25 % alueelle tai osuudelle määrättävästä korkeintaan käyvästä hinnasta. Sakkokorko voidaan määrätä, vaikka kauppahinta olisi suoritettukin. Maanhankintalain toimeenpanosta 2/6 1945 annetussa asetuksessa (MHA) on lisämääräyksiä hakkuuluvan myöntämisestä. Mm. sanotaan siellä, että metsänhoitolautakunnan on leimausta suorittaessaan tai sitä hyväksyessään huolehdittava siitä, että leimaukseen perustuva hakkuu ei vaaranna kestävästä maatalometsätalouden harjoittamista tilalla. Jos hakkuusta olisi seurauksena kestävästä maatalometsätalouden harjoittamisen tai valtion saamisen vaarantuminen, ei hakkuulupaa saa myöntää. Tilan omistaja on rajoituksitta oikeutettu käyttämään puolet siitä osasta metsän myynnissä puustosta saaduista varoista, jotka asutustarkastaja metsänhoitolautakuntaa kuultuaan katsoo vastaavan metsän säännöllistä voituiskasvua. Muita metsän myynnissä puustosta kertyneitä varoja voidaan asutuslautakunnan harkinnan mukaan käyttää tilan arvoa kohottaviin perusparannuksiin, välttämättömän maatalousirtaimiston oston tilalle, omistajan lyhytaikaisten velkojen maksamiseen taikka muihin asukkaan välttämättömiin tarpeisiin tai valtion saamisen lyhentämiseen. MHL:n mukaan ovat edelläselostetut rajoitukset voimassa luovutuksen tapahtuessa siirtoväkeen kuuluvalla henkilölle, kunnes myyntihinta on kokonaisuudessaan maksettu, kuitenkin korkeintaan viisi vuotta, ja luovutuksen tapahtuessa muulle henkilölle, kaksikymmentä vuotta (vaikka tilan hinta maksettaisiinkin), lukien siitä päivästä, jona kauppakirja on allekirjoitettu. Vastaavat säännökset ovat myös voimassa, jos maan omistaja myy MHL:n mukaan luovutusvelvollista maata maan saantiin oikeutetulle henkilölle. Tällöin on asianomaiset rajoittavat ehdot otettava kauppakirjaan. Tästä on säännökset maan vapaaehtoisen hankkimisen järjestelystä 5/5 1945 annetussa laissa.

Siirtoväkeen kuuluvaan maansaajaan nähden ovat edelläesitetyt rajoitukset voimassa siis niin kauan kuin tilan hinta on maksettu, kuitenkin

korkeintaan viisi vuotta kaupantekopäivästä. Kuten huomataan, eivät edelläselostetut rajoitukset turvaa riittävästi siirtoväen tiloja metsänhävitykseltä. On huomattava, että siirtoväki on menettänyt maaomaisuutensa luovutetulla alueella ja lainsäätäjän tarkoitus on antaa heille kokonaan tai osittain vastaava korvaus maaomaisuutena ja että heitä näinollen on verrattava Kanta-Suomen vanhoihin maanomistajiin, joiden metsänkäyttöön nähden ei mitään muita rajoituksia ole kuin se, minkä Yksityismetsälaki säätää. Siirtoväen tilojen suhteen onkin rajoituksilla tarkoituksena ainoastaan turvata valtion saaminen, mikäli ei korvauksista pidätettävä erä riitä sen suorittamiseen. Muihin maansaajiin nähden on taas huomautettava, että lainsäädäntö, kuten edellä selostettiin, periaatteessa suojaa näiden metsiä hävitykseltä, mutta heikko valvonta vähentää säännösten tehokkuutta.

3. Yhteismetsät.

MHL:n 9 §:ssä on säännös, jonka mukaan myös yhteismetsien muodostaminen on tiloja muodostettaessa mahdollinen. Yhteismetsän perustaminen tulee kysymyksen lähinnä siellä, missä metsää on vähän, joten tiloille ei voida järjestää kohtuulliselle etäisyydelle riittävän suurta omaa metsäpalsta. Myös siellä, missä suurehko, suurmetsätalouden tapaan hoidettu metsäpalsta tulisi jaetuksi puustoltaan ja maapohjaltaan kovin eri-arvoisiin metsäpalstoihin, on yhteismetsän perustamista harkittava, samoin jos suunnitelman mukaan hoidettu, arvokas metsä, joka muodostaa metsätalouden harjoittamiseen edullisen kokonaisuuden, tulisi erillisiksi metsäpaltoiksi jaettuna haitallisesti pirstotuksi. Välttämättömän kotitarvepuun saantia varten on tiloille kuitenkin pyrittävä antamaan oma käsimetsä. Yhteismetsiä on suunniteltu perustettavaksi useita, etupäässä vähämetsäisille seuduille Lounais- ja Länsi-Suomeen. Lain mukaan saadaan yhteismetsä perustaa toisen kunnan ja toisen maanlunastuslautakunnan alueelle, samoin voidaan useampaa kuntaa varten perustaa yhteinen yhteismetsä.

4. Tilusvaihto ja vastikemaan antaminen.

MHL:n 75 § tekee eräissä tapauksissa mahdolliseksi pakollisen tilusvaihdon. Mainitussa lainkohdassa sanotaan, että jos tämän lain mukaan muodostettavaan tilaan, asuntotonttiin, laidun- tai lisäalueeseen on tilan, asuntotontin, laidun- tai lisäalueen taikka näiden tilusten tarkoituksenmukaisen sijoituksen aikaansaamiseksi välttämättömä ottaa tiluksia sellaisesta tilasta, josta muutoin ei otettaisi maata MHL:n tarkoituksiin, voidaan toimittaa tilusvaihto asianomaisten Jakolain säännösten mukaan ja saa se koskea mm. valtion metsämaata. Tilusvaihto on mahdollista ainoastaan ei-luovutusvelvollista maata vastaan ja perustettavien tilojen tai näiden tilusten tarkoituksenmukaisen sijoituksen niin vaatiessa. Tilusvaihdossa asianosaisten kesken välttämättömät tilikorvaukset lasketaan käyvän hinnan mukaan, mutta MHL:n tarkoituksiin käytettävä alue lunastetaan MHL:n mukaisilla v:n 1944 hinnoilla.

Vastikemaasta on säännös MHL:n 54 §:ssä, jonka mukaan asutukseen soveltuvia, heikosti tuottavassa tilassa olevia maatalouskelpoisia alueita ja luovuttavan viljelmän viljeltyjen tilusten pääosasta erillään sijaitsevia, rappiolla tai heikossa viljelyksessä olevia viljeltyjä tiluksia voidaan pakko-

lunastaa sellaisistakin tiloista, jotka eivät ole muutoin MHL:n mukaan luovutusvelvollisia. Jos näin pakkolunastettu alue tai osa siitä on kiinteistölle välttämätön, voidaan MHL:n tarkoituksiin käytettävää maata luovuttaa sanotun pakkolunastetun maan vastikkeeksi. Vastikemaata ei siis voida antaa absoluuttista metsämaata vastaan, mutta metsämaata voidaan antaa mainitun ei-metsämaan vastikkeeksi. Yleisenä periaatteena vastikemaan määrään nähden on, että sitä maapohjineen puustoineen olisi pyrittävä antamaan yhtä paljon kuin otetaankin, reaaliarvot siis voidaan panna vastakkain. Mitään asianosaisten välisiä tilikorvauksia ei vastikemaan antaminen edellytä, vaan hinnoitetaan kummatkin alueet MHL:n määräämillä hinnoilla.

5. Rakennuspuut.

MHL:n 58 §:n 2 momentin mukaan on perustettaville tiloille yleensä pyrittävä varaamaan rakennuspuut tarpeellisten uusien rakennusten rakentamiseen. Rakennuspuukysymys on järjestettävä joko perustamis- tai arvioimistoimituksessa ja on myös niistä (jos niitä otetaan tai pakkolunastetaan asutussuunnitelma-alueen ulkopuolelta) annettava ottamis- ja pakkolunastuspäätös. Puiden luovuttajalla on näihin nähden puhevalta ja valitusoikeus samoin edellytyksin kuin maan ottamisesta tai pakkolunastamisesta.

Maanlunastuslautakunnan on varattava rakennuspuut:

- 1) tilan omasta metsästä. Ellei niitä voida täältä metsien kestävyyttä ja metsänhoidollista tilaa vaarantamatta saada, seuraa järjestyksessä
- 2) samaan asutussuunnitelmaan kuuluvan tilan tai toisten tilojen metsät. Ellei niitä täältäkään voida, tilojen oma rakennuspuun tarve, metsien kestävyys ja metsänhoidollinen tila huomioon ottaen, saada, seuraa järjestyksessä
- 3) läheisyydessä sijaitseva valtion metsä, josta niitä voidaan kannattavaisuusnäkökohdat huomioon ottaen hankkia. Ellei tämäkään ole mahdollista, on ne varattava
- 4) toimituksen ulkopuolella olevalta yksityiseltä (tähän luettuna myös erilaiset yhteisöt) alueelta joko maanlunastuslautakunnan sopivalta maanomistajalta hankkimalla asianmukaisella myyntisitoumuksella tai pakkolunastuksella.

6. Arvioimistoimitus.

Perustamistoimituksessa muodostetun tilan hinnan määrääminen tapahtuu erillisessä arvioimistoimituksessa. Jos maanlunastuslautakunta katsoo tarkoituksenmukaiseksi, voidaan arvioimistoimitus tai osa siitä suorittaa perustamistoimituksen kanssa yhdessä. Arvioimistoimituksen kuuluttamisesta ja määräajoista ovat voimassa yleensä samat määräykset kuin perustamistoimituksesta. Maanlunastuslautakunnan antamasta arvioimispäätöksestä voivat laissa mainitut asianosaiset ilmoittaa tyytymättömyyttä 14 päivän kuluessa arvioimistoimituksen loppukokouksesta. Valituksen käsittelee sitten Tarkastusoikeus. Tarkastusoikeuden päätökseen tyytymätön saa valittaa siitä Korkeimpaan Oikeuteen pakkolunastetulle alueelle ja etuuksille määrätystä hinnasta, jos se määrä, mistä riita on, ilmeisesti nousee yli 20,000 markan sekä kysymyksestä, joka koskee jakolainsäädännössä tarkoitettua piirirajainkäyntiä. — Puutavaramäärien arvioiminen tapahtuu yleensä ns. linjottaista ympyräarvioimismenetelmää

käyttämällä. Tätä arvioimistapaa on mm. Eduskunta vastauksessaan MHL:n perusteluihin pitänyt riittävän tarkkana ja tarkoituksenmukaisena sekä suositellut käytettäväksi MHL:a toteutettaessa. Puutavara hinnoitetaan 31/12-1944 kyseisellä paikalla voimassaoleilla kantopistehinnoilla ja metsämaapohja (jonka arvioimisessa ovat perusteena metsä- ja suotyypit) meikäläisiin oloihin kehitetyn metsämaan tuottoarvon mukaisella menetelmällä. Taimikot hinnoitetaan kustannusarvon mukaan ja sitä varten on arvioitava näiden tiheys, valtapituus ja pinta-ala. Taimikkopuustoa kookkaampi mutta kypsyyssikää huomattavasti nuorempi puusto hinnoitetaan odotusarvon mukaan, mikä saadaan käyttämällä puuston iästä, tiheysteesta sekä laadusta ja kasvukunnosta riippuvaa hakkausarvon korjauskerrointa. Puuston keskinkertaista parempi tai huonompi laatu on arvioimisessa tai hinnoittelussa huomioitava.

Kun alueeseen tai tilaan kuuluvien eri omaisuusosien (metsän, peltojen, rakennuspuiden, rakennusten y. m.) hinnat on määritetty ja laskettu yhteen, joutuu lautakunta harkitsemaan, onko näin saatu hinta alueen tai uuden tilan kohtuullinen käypä hinta 31/12-1944. MHA:n 125 §:n 1 momentin mukaan on alueelle ja osuudelle etuuskineen hintaa määrättäessä omaisuuden eri osat hinnoitettava erikseen, mikäli erityisistä syistä ei ole tarkoituksenmukaista toisin menetellä, ja näiden perusteella määrättävä hinta tilakokonaisuutta vastaavaksi. Vuoden 1944 lopulla on suoritettu siksi vähän maatilakauppoja, että niiden perusteella ei tilakokonaisuuden hintaa voida määrätä. Tilojen ja alueiden MHL:n mukaiseen hintaan päättään näinollen ainoastaan eri omaisuusosien yksityiskohtaisen arvioinnin perusteella. Tällöin joudutaan harkitsemaan sitä, minkälainen uusi tila on maatalouden harjoittamiseen, paikalliset maatalous- ja liikenneolot huomioiden, ja tarpeen vaatiessa alennettava yksityiskohtaisten arviointien tuloksia. — MHA:n 125 §:n 2 momentin mukaan arvioidaan maan luovuttajalta pakkolunastetun alueen hinta yhtenä kokonaisuutena, jollei erityisistä syistä muuhun johduta. Tämä tietää sitä, että jos maan luovuttajalta pakkolunastetaan maata useampaa uutta tilaa varten samassa toimituksessa, voi hänelle maksettava hinta olla alempi kuin mitä maan saajilta peritään. Tästä johdutaan käsitteeseen, jota on kutsuttu tukkualennukseksi. Alennus on yleensä sitä suurempi, mitä suurempi alue on kysymyksessä. Nimenomaan metsän kohdalla ovat sekä tilakokonaisuuden hintaa määrättäessä tehtävä mahdollinen alennus että tukkualennus keskimäärää pienempiä, jos metsää on paikkakunnalla viljelysmaiden alaan verrattuna niukasti ja metsä sen johdosta yleensä kallista, jos metsä on erikoisen hyvin hoidettua ja sen johdosta hyvin tuottoisaa, jos puusto on erityisen hyvässä kasvukunnossa tai käsittää runsaasti aivan lähiaikoina tukkipuiden mitan saavuttavia puita tai suuressa määrässä heti hakkuukelpoiseksi valmistuvaa pienpuustoa ja sen ohella riittävästi kotitarvepuuta, taikka jos metsässä on huomattavassa määrässä laatupuun kasvatusta silmälläpitäen käsiteltyjä puita. Vähennys on taas keskimäärää suurempi päinvastaisissa tapauksissa ja erityisesti jos vielä hakkuuain saavuttamaton puusto on hakattu vähäiseksi ja huonotuottoiseen kuntoon ja mitä enemmän metsässä on sen kasvukunnan parantamiseksi suoritettava kustannuksia vaativia metsänparannustoimia, tai puusto on yleensä vanhaa, mutta ei vielä hakkuukelpoista. Samaan suuntaan vaikuttaa se, että kotitarvepuuksi on käytettävä puuta, joka on hinnoitettu ainespuun hinnoilla.

Kun puhutaan MHL:n määräämistä v:n 1944 hinnoista ja niiden alhaisuudesta nykyiseen hintatasoon verrattuna on muistettava, että maanhankintalaki, toinen korvauslaki ja omaisuudenluovutusverolaki muodos-

tavat yhtenäisen kompleksin. Maan luovuttajan kannalta olisi onnellisinta, jos hän voisi saada MHL:n tarkoituksiin luovuttamastaan maasta ja etuuksista käyvän hintatason mukaisen korvauksen. On kuitenkin huomattava, että maansaajista siirtoväki ei periaatteessa hyödy nykyisestä systeemistä, koska se saa korvauksen saman hintatason mukaan ja koska valtio pidättää korvausobligatioita maan hinnan suorituksiksi nimellis-arvosta. Määrätyissä tapauksissa ei ainakaan ns. toissijainen maanluovuttaja kärsi niin suurta vahinkoa kuin ensinäkemältä näyttää ja hintatason ero edellyttää. Jos hän nimittäin joutuu luovuttamaan MHL:n tarkoituksiin kiinteistön arvosta vähintään 8 %, arvioidaan hänen kiinteistönsä omaisuudenluovutusverotusta varten myös v:n 1944 hintatason mukaan. Veroasteikon progressiivisuudesta johtuen saattaa tämä johtaa siihen, että jotkin maanluovuttajat tulevat verohuojennuksen muodossa saamaan menettämästään maasta käyvänkin hintatason mukaisen korvauksen. Mikäli valtion maata käytetään siirtoväen asuttamiseen, on valtioon nähdessä huomautettava, että se silloin periaatteessa luovuttaa maataan siirtolaiselle tämän luovutetulla alueella menettämää maaomaisuutta vastaan. Asia muuttuu toiseksi, jos on niin sanotuista toissijaisista maansaajista kysymys.

7. Maan saajat.

MHL:n 25 §:n nojalla on siirtoväki maansa menettäneenä asetettu ensisijaisten maansaajien ryhmään. Kun on kysymys viljelys-, asuntoviljelys- tai kalastustiloista, eivät muut maansaajapiirit (sotainvaliideja lukuunottamatta) voi niitä varsinaiselta siirtoväen sijoitusalueelta saada ennen kuin siirtoväki ja maansaantiin oikeutetut sotainvaliidit on asutettu. Asunto-tiloja ja -tontteja voidaan antaa etuoikeusjärjestyksestäkin riippumatta, samoin kaikenlaisia tiloja Pohjois-Suomesta. Ajoittain sanomalehdissä näkyvät sijoitusluvut, joiden mukaan muut maansaajat näyttäisivät saaneen runsaasti tiloja, johtuvat etupäässä asuntotilojen ja -tonttien antamisesta. Lisäksi ovat vuokramiehet, joiden vuokra-alue käytetään MHL:n tarkoituksiin ja luovuttavalta tilalta MHL:n toteuttamisen johdosta pois joutuvat työmiehet määrätyillä edellytyksillä etuoikeutettuja kaikenlaisten tilojen saantiin. Muiden maansaajien lukumäärää lisäävät vielä lisämaan saajat sekä ne vapaaehtoiset kaupat, joita on tehty toissijaisten maansaajien kanssa ennen MHL:n voimaantuloa ja maanlunastuslautakuntien toiminnan aloittamista. Saadakseen viljelys-, asuntoviljelys- tai kalastustilan ennen kuin ensisijaiset maansaajat on sijoitettu on esim. maansaantiin oikeutetun rintamamiehen tehtävä etuoikeusanomus ASO:on, ja ainoastaan poikkeustapauksissa on tällaisiin anomuksiin suostuttu.

8. Hakkuukiellot.

MHL:n 80 §:n mukaan voi maanlunastuslautakunta kieltää metsän hakkaamisen alueelta, jonka se on suunnitellut käytettäväksi tämän lain tarkoituksiin. Maanlunastuslautakunta voi joko kokonaan tai osittain sallia jälkeen 1/7-1944 tehtyyn hakkuusopimukseen perustuvan hakkauksen, ennen mainittua ajankohtaa tehtyyn hakkuusopimukseen perustuvaa hakkausta ei voidakaan kieltää. Hakkuu on kielletty siihen saakka, kunnes pakkolunastushanke on saavuttanut lain voiman tai ehkä rauennut. Kun alueen rajat on maalle paalutettu, on hakkuu siltä samoin kielletty, vaikka

hakkuukieltä ei olisi annettukaan. Kiellon rikkomisesta seuraa se rangaistus, minkä laki säättää yhteisen maan ja metsän oikeudettomasta käytämisestä. — Jos MHL:n tarkoituksiin käytettävillä alueilla suoritetaan tai sallitaan suorittaa hakkuuta, voidaan sillä loukata maan saajalle MHL:n 58 §:ssä myönnettyä oikeutta saada lunastaa alueella kasvava puusto alueen mukana. Toiselta puolen ei taas ole kaikissa tapauksissa oikein, jos hakkuukiellolla rikotaan normaalista metsänhoitosuunnitelman edellyttämää järjestystä ja varsinkin laajoja alueita koskevat aiheutetaan häiriötä maamme teollisuudelle ja sotakorvaustuotannolle välttämättömän puutavaran saamisesta. Näistä syistä on puunsäännöstelyn loputtuakin omaksuttu se periaate, että maanluovuttajalle voidaan myöntää maanlunastuslautakunnan harkinnasta riippuen rajoitettu hakkuuoikeus hakkuukiellon alaisissa metsissä. ASO:n 5/7-1947 antamassa kiertokirjeessä sanotaan, että maanlunastuslautakunta voi määrätyissä tapauksissa pätevistä syistä antaa hakkuuluvan asutukseen suunnitelluilla metsämailla, joilla hakkuu muuten on kielletty. Hakkuulupaa myöntäessään on maanlunastuslautakunnan ennen kaikkea pidettävä huolta siitä, ettei hakkuu, huomioon ottaen myös puutavaran tarpeen tilojen rakennuskautena, vaaranna kestävä metsätalouden jatkuvaa harjoittamista tilalla. Koska hyvillä menekkipaikoilla sijaitsevissa metsissä on viime vuosina toimitettu runsaita ja voimakkaita hakkuuta, ei näillä alueilla saisi enää myöntää hakkuulupaa. Mikäli maanlunastuslautakunta katsoo, että asutukseen suunnitellun alueen puusto ja metsän metsänhoidollinen tila on sellainen, että hakkuuluvan myöntäminen, kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioiden, voi tulla kysymykseen, hakkuulupa olisi ensisijaisesti myönnettävä vain polttopuulle, koska sen saanti yleiseen kulutukseen on tällä hetkellä tärkeintä. Jos alueella kasvava puusto on erikoisen järeätä, hakkuulupa olisi taas ensisijassa myönnettävä Sotevan tarkoituksiin käytettävälle laivanrakennuspuulle. Erikoisesti huomautetaan, että jos hakkuukiello koskee saman omistajan laajoja metsäalueita, joilla normaalisestikin suoritetaan vuosittain hakkuuta kestävä metsätalouden harjoittamista silmälläpitäen, maanlunastuslautakunnan on huolehdittava siitä, etteivät hakkuut vaikeuta metsien tasapuolista jakoa muodostettaville tiloille. On nim. huomautettava, että jos esim. jollakin valtionmaalla suuri metsätalouskuvio tai -kuvior ryhmä käsitellään voimakkaalla hakkuulla, saattaa (jakoteknisistä syistä) jonkun perustettavan tilan metsäpalsta sopia kokonaan mainitulle kuviolle, kun taas jokin toinen tila saa koskemattoman metsän. Tästä usein johtuu, että maanlunastuslautakunnat eivät voi antaa lupaa voimakkaalle, keskitetylle hakkuulle, vaikka se metsänhoidollisesti olisi täysin puollettavissa. Poikkeuksena ovat yhteismetsiksi suunnitellut alueet, joiden metsätaloutta voidaan jatkuvasti harjoittaa suurmetsätalouden tapaan. Näilläkin on hakkuulupa-alueen pinta-alan ja hakattavan puumäärän oltava oikeassa suhteessa tulevan yhteismetsän kokonaisalaan eikä hakkuu saa muodostua puustoa realisoivaksi pääomahakkaukseksi. — Lisäksi sanotaan mainituissa kiertokirjeessä, että hakkuuluvan myöntämisen ehdottomana edellytyksenä on, että maan luovuttaja on suorittanut aikaisemmilla hakkuualoilla asianmukaiset metsänhoitotyöt, tai että ne ennen hakkuun alkamista tulevat suoritetuiksi.

Usein on pyydetty hakkuulupaa leimikolle, joka metsänhoidollisten periaatteiden mukaan on täysin hyväksyttävissä. Kun maanlunastuslautakunta joko kokonaan tai osittain hylkää hakkuulupa-anomuksen, herättää se maanomistajassa ihmetystä. Tähän on vastattava, että jos uuden pikku-tilan metsä on kokonaan tai suureksi osaksi hiljattain ennen uuden asuk-

kaan tuloa hakattu metsänhoidollisesti, ei siinä voida suorittaa uutta metsänhoidollista ja samalla kertaa taloudellista hakkuuta ennenkuin 5—20 vuoden kuluttua, maantieteellisestä sijainnista, hakkuun voimakkuudesta ja hakkuutavasta riippuen. Kun sen olisi kyettävä tyydyttämään perustetun tilan rakennus- ja kotitarvepuun saanti, mikä tarve alkuaikoina on normaalia suurempi, sekä vielä annettava rakentamiseen ja muuhun tilan perustamiseen tarvittavia myyntituloja, ei ole edessä muu kuin metsänhoidon periaatteiden vastainen ja metsävarojen kestävyttä vaarantava hakkaus.

Edellä on jo sivumennen mainittu, että MHL määrää alueella kasvavan puuston lunastettavaksi alueen mukaan. Alueen luovuttajalla ei tämän mukaan ole oikeutta lainvoiman saavuttaneen ottamis- ja pakkolunastuspäätöksen jälkeen hakata asutukseen käytetyltä alueelta puutavaraa. Ainoastaan siinä tapauksessa, jos tilan saaja ja maan luovuttaja ennen alueen hinnan määräämistä siitä sopivat ja maanlunastuslautakunta sopimuksen hyväksyy, on luovuttajalla oikeus hakata ja viedä pois ne puut, joiden poistamisen metsän metsänhoidollinen tila ja kestävä hakkausmäärä sallii, tarpeellisia rakennuspuita lukuunottamatta. Sopimus on tehtävä vahvistetulle kaavakkeelle, jonka maan luovuttaja ja saaja allekirjoittavat ja maanlunastuslautakunta hyväksyy. Sopimusta hyväksyessään on lautakunnan pidettävä huolta siitä, ettei näiden puiden hakkaaminen vaaranna kestävänsä metsätalouden harjoittamista tilalla. Lisäksi on lautakunnan kiinnitettävä huomiota tilan metsän edellyttämään pikaisen hakkuun tarpeellisuuteen sekä tilan hintaan ja taloudellisiin mahdollisuuksiin ynnä siihen, paljonko tilan saaja on oikeutettu saamaan korvauslain mukaista korvausta. On huomattava, että tilan saaja on oikeutettu saamaan nämäkin puut MHL:n mukaisilla hinnoilla. On näinollen luonnollista, että kukaan ei ole halukas nykyisen hintatason vallitessa luovuttamaan sellaisia puita, joiden arvo nykyhetkellä voi olla kolmin-viisinkertainen. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että tällaisia sopimuksia syntyy vain aniharvoin.

On sattunut, että kun maanlunastuslautakunta on myöntänyt maan luovuttajalle säädetyssä järjestyksessä hakkuuluvan, luvan alaisia puita ei olekaan ehditty toimituksen laillistumiseen mennessä hakata. Tällöin on lautakuntia saatettu syyttää siitä, että se ei ole pitänyt lupaustaan. Asia on siten, että koska hakkuukiello kumoutuu toimituksen laillistuessa, kumoutuu annettu hakkuulupakin samalla. Lautakunnalla ei siis ole oikeutta sallia maan luovuttajan laskuun tapahtuvaa hakkuuta sen jälkeen kun ottamis- ja pakkolunastuspäätös on annettu tai alue on ostettu valtiolle, eikä jättää osaa puustosta ottamisen tai lunastuksen ulkopuolelle. Tästä on todistuksena mm. eräs Korkeimman Oikeuden 16/9-1947 tämänlaatuisesta asiasta antama purkupäätös. Tätä asiaa koskeva kohta laissa onkin sellainen, jossa ei ole tulkinnanvaraisuutta, eikä asiasta siis kannata ilmoittaa tyytymättömyyttäkään. Lautakunta voi siis myöntää hakkuuluvan ainoastaan siihen saakka, kunnes perustamistoimitus laillistuu, sen jälkeen kumoutuvat sekä hakkuukiello ja hakkuulupa ja metsänkäyttö sekä sen valvonta kuuluvat ao. maanviljelys- tai talousseuran asutustoimikunnalle. Kaikki entiset hakkuusopimukset (myös ennen 1/7-1944 tehdyt) raukeavat toimituksen laillistuessa MHL:n 58 §:n 1 momentin nojalla. Näihinkään perustuvia hakkuuta ei siis voida sallia eikä niiden raukeamisesta ole suoritettu korvausta.

Hakkuukielloista puheenollen mainittakoon vielä, että välttyttäisiin monilta yllätyksiltä, jos maanluovuttaja silloin, kun katsoo etunsa sitä vaativan, hakisi neuvottelukosketusta maanlunastuslautakuntaan. AOS:n

puolesta on lautakunnille annettu määräys, että milloin maanlunastuslautakunta suunnittelee hakkuukielloa laajemmille alueille, joille on tiettävästi laadittu metsännoitosuunnitelma, on sen ennen kiellon antamista neuvoteltava suunnitelmaa toteuttavan metsänhoitajan kanssa. Jos olen oikein käsittänyt, on Metsähallituksen taholta kehoitettu aluemetsänhoitajia hakemaan puolestaan neuvottelukosketusta maanlunastuslautakuntiin. — Erikoisesti painostan sitä seikkaa, että lautakunnan antama hakkuukiello ei suinkaan aina ole kategorinen. Myös käsikauppahakkuisiin on mahdollisuus saada hakkuulupa, mikäli se edelläesitettyjen periaatteiden mukaan voidaan myöntää. Hakkuulupapyyntö voidaan tehdä myös kirjallisesti. Asia on ainakin silloin maanlunastuslautakunnassa käsiteltävä ja siihen jotain varmaa vastattava. Tulokoon tässä yhteydessä mainituksi väärinkäsitysten välttämiseksi, että hakkuukiellon ja -luvan voi antaa maanlunastuslautakunta eikä esim. metsänhoitajajäsen tai puheenjohtaja yksinään.

Tulokoon mainituksi, että maanlunastuslautakunnan antamasta hakkuukiellosta ja -luvasta ei ole muutoksenhakuoikeutta. Jos ilmeistä kohtuuttomuutta ilmenee, voidaan kääntyä tarkastajan puoleen. Hänen tehtävänä on erikoisesti pyrkiä tasoittamaan epätasaisuuksia lautakuntien toiminnassa.

MHL:n ja sen metsäkysymysten piiri on siksi laaja, että rajoitettu aika ei salli antaa näistä tyhjentyvää selostusta. Olenkin pyrkinyt keskittymään vain tärkeimpiin, sellaisiin, jotka oman kokemukseni mukaan ovat useimmiten tulleet esiin.